

Lokaal verzet tegen palmolie in Sierra Leone

© Manuel Eggen, oktober 2012.

■ Duizenden hectaren grond van de bevolking uit Malen worden ontruimd om plaats te maken voor een oliepalm bedrijf.

De strijd van de bevolking van Malen tegen de plannen van SOCFIN¹

De Oliepalm

De boom in de palmolieproductie

Sinds de jaren 70, kent de palmolieproductie een exponentiële groei en is het vandaag uitgegroeid tot de meest geproduceerde olie wereldwijd (55 miljoen ton in 2012¹) voor sojaolie en koolzaadolie.

De productie van palmolie gebeurt op ongeveer 15 miljoen ha oliepalmplantages –dit is vijf keer de oppervlakte van België². Palmolie is met voorsprong de meest geïmporteerde plantaardige olie in Europa. Deze import is

noodzakelijk om ons productietekort aan plantaardige vetten in Europa aan te vullen. Door het gebruik van Europees koolzaad voor de productie van agrobrandstoffen nam onze importafhankelijkheid van palmolie nog toe

Wie heeft baat bij deze lucratieve handel?

Palmolie wordt hoofdzakelijk geproduceerd in vochtige tropische gebieden. Daarom biedt de olie ook kansen voor verschillende Afrikaanse landen, op voorwaarde dat er wordt ingezet op de ondersteuning van kleine landbouwers. De productie is echter vooral in handen van grote multinationals, die worden aangetrokken door de hoge opbrengsten en de lage loonkosten. In tropische landen brengen de agro-industriële bedrijven op deze manier grote oppervlaktes onder hun controle

Onzichtbaar maar omnipresent

Palmolie is aanwezig in bijna de helft van alle verwerkte voedingsproducten die in onze supermarkten te koop zijn. Toch vind je de olie moeilijk terug tussen de ingrediënten. Vaak wordt de olie omschreven als 'plantaardige olie' of 'plantaardige vetten'. Het overvloedige gebruik van de olie roept vragen op als je weet dat palmolie één van de weinige plantaardige oliesoorten is die uitzonderlijk rijk is aan verzadigde vetzuren, met bijzonder schadelijke gevolgen voor de gezondheid, zoals hoge cholesterol.

met als doel de vestiging van industriële monocultuur van oliepalm. Deze wedloop om palmolie is niet zonder gevolg voor het milieu en de levensomstandigheden van de lokale bevolking. De bevolking wordt onteigend van hun vruchtbare gronden om plaats te maken voor palmolie plantages en dit ten koste van de lokale voedselveiligheid en fundamentele rechten.

Er zijn verschillende Belgische voedingsbedrijven die zich hebben gespecialiseerd in de productie van palmolie, zoals SOCFIN (Société Financière des Caoutchoucs), SIPEF (Société Internationale de Plantations et de Finance) en SIAT (Société d'Investissement pour l'Agriculture Tropicale). Sinds 2000 hebben deze bedrijven huur- of concessiecontracten afgesloten of uitgebreid voor meer dan 575.000 ha land.⁴

Case Study Sierra Leone

Promotie van landbouwinvesteringen in Sierra Leone

Sierra Leone, een West-Afrikaans land met 6 miljoen inwoners herstelt zich moeizaam na de burgeroorlog, die het

land verwoestte tussen 1991 en 2002. Meer dan tien jaar na het einde van de oorlog, is het land nog steeds een van de armste landen ter wereld. Het land staat op de 177ste plaats van 186 landen op de index van de menselijke ontwikkeling (2012) (of Human Development Index). Met het oog op de relance van de economische ontwikkeling van het land, wilde de regering van president Ernest Koroma het landbouwpotentieel van Sierra Leone, dat geniet van een gunstig tropisch klimaat, aanwenden. Het land wilde zich voornamelijk openstellen voor buitenlandse bedrijven met als doel het aantrekken van investeringen, die als onmisbaar werden bestempeld voor de herlanceering van de landbouwsector. In deze optiek werd het agentschap SLIEPA (Sierra Leone Investment and Export Promotion Agency) gecreëerd met de steun van de Wereldbank. Haar missie is het bevorderen en ondersteunen van directe buitenlandse investeringen met de nadruk op industriële landbouw en in het bijzonder op exportgewassen, zoals rietsuiker voor de productie van agrobrandstoffen, palmolie of rijst. Het agentschap geeft advies aan investeerders en identificeert voor de investeerders gronden met een hoog landbouwpotentieel. Dit agentschap krijgt momenteel technisch en financiële steun van de Europese Unie.

Het investeringsproject van SOCFIN Agricultural Company

SOCFIN was een van de eerste om gebruik te maken van dit gunstig investeringsklimaat voor buitenlandse bedrijven. In maart 2011, ondertekende SOCFIN via zijn plaatselijke dochtermaatschappij Socfin Agricultural Company Ltd. (SAC) een akkoord met de regering van Sierra Leone voor de huur van 6500ha in het "chiefdom" Malen (in de Zuidelijke Provincie van Sierra Leone). Dit akkoord werd voorafgegaan door een eerste contract, dat werd gesloten tussen de Minister van Landbouw, de lokale autoriteiten van Malen (waarvan de "Paramount Chief" het hoogste gezag vertegenwoordigt) en bepaalde grondbezitters. Het akkoord geldt voor een termijn van 50 jaar (met de mogelijkheid om het voor nog eens 21 jaar te verlengen). Volgens SAC-bronnen, heeft het project

momenteel betrekking op 24 dorpen et ongeveer 9000 inwoners⁵. De onderneming wil snel groeien en is van plan om tegen 2015 12.000 ha aan plantages te hebben ontwikkeld in het chiefdom Malen⁶. Op middellange termijn wil het bedrijf 20.000 ha bestemmen voor oliepalmen en 10.000 ha voor rubberbomen⁷.

Verzet en onderdrukking van de lokale bevolking in Malen¹²

De lokale bevolking heeft zich van bij het begin sterk tegen het project verzet. Volgens de vertegenwoordigers van de lokale bevolking, verenigd in MALOA, zijn de akkoorden gesloten zonder enige vorm van transparantie en zonder passend overleg met de plaatselijke gemeenschap.

De SOCFIN-groep

SOCFIN is een Belgisch-Luxemburgse agro-industriële groep, die zich gespecialiseerd heeft in de teelt van palmolie en rubber. De oprichting van het bedrijf gaat terug naar het koloniale tijdperk, waar het haar eerste fortuin maakte met de ontginning van rubber in Belgisch Kongo. De laatste jaren breidde de groep opnieuw haar activiteiten uit als gevolg van de sterke vraag naar palmolie en de stijgende prijzen op de markt. De winst van de groep bereikte 406 miljoen € in 2011, hetzij een stijging van 126 miljoen € (+45%) ten opzichte van 2010⁸. De laatste jaren heeft de groep nieuwe concessies verworven in tien Afrikaanse landen of heeft men plannen in deze richting⁹. In verschillende gevallen ging de uitbreiding van de activiteiten van de groep gepaard met kritiek van lokale of internationale organisaties¹⁰. Er loopt momenteel een klacht tegen SOCFIN voor het schenden van de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen wegens de activiteiten van een van haar dochterondernemingen in Kameroen¹¹.

“Alles is begin 2011 begonnen, toen de Paramount chief de dorps- en districtshoofden uitnodigde en hen vertelde dat de regering van plan was om de commerciële teelt van oliepalmen een nieuwe impuls te geven. Ze kregen geld aangeboden en werden gevraagd documenten te ondertekenen zonder duidelijke uitleg.”¹³ De bevolking ervoer de aanwezigheid van de lokale politie tijdens de plechtige ondertekening als een intimidatie.

Als gevolg van deze akkoorden zag de bevolking van Malen zich gedwongen haar grond af te staan aan SAC voor een minieme vergoeding van 5 dollars per acre (0,4 ha) per jaar, waarvan de helft wordt geïnd door de lokale en nationale overheid. De bevolking vindt de compensatie voor het verlies van de bestaande palmenteelt onvoldoende en het verlies van andere gewassen wordt zelfs helemaal niet vergoed. In oktober 2011 dienden de vertegenwoordigers van MALOA formeel klacht in bij de lokale en nationale overheden¹⁴.

Bij gebrek aan enige reactie van de overheid, protesteerde de bevolking. In oktober 2011 trotseerden dorpelingen de bulldozers van het bedrijf. Bij die actie werden veertig mensen gearresteerd. Vijftien personen werden gerechtelijk vervolgd en de rechtszaak loopt nog altijd. Bij een nieuw incident tussen boeren en een team van SAC in augustus vorig jaar werden vier personen gearresteerd. Tijdens een proces waarin zij helemaal niet konden rekenen op rechtsbijstand of een advocaat, zijn ze veroordeeld tot twaalf maanden gevangenisstraf of een boete van elk 800.000 leones (145€)¹⁵.

Verslechterende levensomstandigheden van de lokale bevolking

Sinds SAC de grond van de bevolking in beslag heeft genomen, zijn de levensomstandigheden van de mensen er aanzienlijk op achteruitgegaan. Het allergrootste probleem is de gebrekkige toegang tot voedsel.

© Manuel Eggen, oktober 2012.

■ De hoofdzetel van SAC bevindt zich in de hoofdstad van het chieftdom Malen.

“De landbouw is onze enige manier om te overleven! Vroeger kweekten wij maniok, rijst, bonen, groenten, aardnoten, kokosnoten, enz. Nu kunnen wij alleen nog rijst kweken in de moerassen die het bedrijf voor ons heeft overgelaten”, getuigenis opgetekend tijdens een focusgroep in het dorp Kortunahun op 21/10/2012.

De bevolking protesteert ook tegen de vernietiging van de ecosystemen en de biodiversiteit door de industriële monocultuur van oliepalmen¹⁶. Die aantasting van de levensomstandigheden wordt allerm minst gecompenseerd door de beloften van jobs, infrastructuur en economische ontwikkeling. Van de 1938 arbeidsplaatsen die SAC in oktober 2012 aankondigde¹⁷, waren er maar 189 vaste banen¹⁸. De overige

arbeidsplaatsen hadden betrekking op seizoenarbeid, waarbij het contract wordt stopgezet wanneer er geen handenarbeid meer nodig is na de planten- en oogstperiode.

Versterking van de strijd en de rechten van de bevolking

Hoewel de overheid niet reageert op de schending van de fundamentele rechten van de bevolking laat de bevolking de moed niet zakken. In december 2012 organiseerden vertegenwoordigers van MALOA een vergadering, waarin zij opnieuw de inbeslagname van hun grond aanklaagden: “Wij nemen volledig afstand van elk akkoord dat is ondertekend door de Paramount Chief en de overheid van Malen en wij zullen niet meer toestaan dat het personeel van SAC en zijn machines onze grond betreden of erop werken”¹⁹. Die verklaring werd ondertekend door 101 vertegenwoordigers van de dorpen van Malen. Tot nu toe weigert SAC de problemen met de plaatselijke bevolking te

■ Kwekerij van SOCFIN in Kortumahun, Malen.

erkennen en een herziening van het akkoord te bespreken. Het bedrijf probeert daarentegen wel de tegenstanders het zwijgen op te leggen. In januari 2013 stuurde SAC een dagvaarding aan de lokale mensenrechten-ngo Green Scenery die de strijd van de bevolking van bij het begin heeft gesteund.

De getroffen bevolking heeft de mensenrechtencommissie van Sierra Leone gevraagd om te interveniëren opdat zij de naleving en de bescherming van hun fundamentele rechten zou verzekeren. De Commissie ondernam een terreinbezoek om vaststellingen ter plaatse te doen. Na dit bezoek, in maart 2013, riepen de Minister van Justitie en de Procureur Generaal van Sierra Leone (Attorney General) een vergadering bijeen

waarbij verschillende betrokken partijen aanwezig waren om het probleem te regelen²⁰. Dit is een eerste stap in de goede richting. Een oplossing van het conflict in Malen vereist echter het instellen van een moratorium op de activiteiten van SAC, tot het probleem opgelost is. Het is vooral noodzakelijk om een oprechte, inclusieve and participatieve dialoog met de lokale bevolking te openen. Het is noodzakelijk om impactstudies uit te voeren op het gebied van mensenrechten, milieu en sociale aspecten opdat de bevolking volledig geïnformeerd is over de impact van het project. Bovendien moeten zij over een reële beslissingsbevoegdheid beschikken met betrekking tot het gebruik van hun natuurlijke grondstoffen. ■

1: De gegevens ingezameld in het kader van dit rapport zijn gebaseerd op het onderzoek van een consortium van NGO's. In oktober 2012 was er een missie naar de streek van Malen om de informatie rechtstreeks na te trekken bij de getroffen bevolking. Het rapport werd overgemaakt aan SOCFIN. U kunt de reactie van SOCFIN raadplegen via de volgende link:

<http://www.fian.be/infottheque/publications/article/rapport-ruce-vers-la-terre-queelles?lang=nl>

2: Bron: United States Department of Agriculture, 2013.

3: BTC, "Palmolie in de Wereldhandel: Strategisch Belang van een omstreden product", Brussel, januari 2011, p.7

4: CNCND, 11.be et al. "De wedloop om land: Belgische medeplichtigheid in de nieuwe wereldwijde Far West?", Brussel, juni 2013, p.43.

5: "SAC Development Project: Executive Summary and Achievements", oktober 2012.

6: *Ibidem*.

7: SOCFIN, "Rapport voor de Algemene Vergadering van aandeelhouders", mei 2012

8: SOCFIN, "Rapport voor de Algemene Vergadering van aandeelhouders", mei 2012

9: *Ibidem*.

10: Consulteer de rapporten voor de volgende landen: Liberia: United Nations, "Human Rights in Liberia's Rubber Plantations: Tapping into the future", Monrovia, 2006; Cambodja: FIDH, "Land cleared for rubber, Rights bulldozed - The impact of rubber plantations by Socfin-KCD on indigenous communities in Bousra, Mondulhiri", oktober 2011; Sierra Leone: Oakland Institute, "SOCFIN Land investment in Sierra Leone", land deal brief, april 2012.

11: Rapport "Circonstance spécifique visant les groupes de sociétés Bolloré (France), Financière du champ de Mars (Belgique), SOCFINAL (Luxembourg) et Intercultures (Luxembourg) pour violation des principes directeurs de l'OCDE à l'intention des entre-

prises multinationales en raison des activités de la SOCAPALM (Société Camerounaise de palmeries) au Cameroun.", december 2010

12: De informatie in dit rapport is gebaseerd op onderzoek over de Belgische verantwoordelijkheden bij landroof uitgevoerd door een consortium van NGO's. Er werd een missie ondernomen in de regio, Malen, in oktober 2012 om de gegevens rechtstreeks bij de getroffen bevolking na te trekken.

13: Brief van de Malen Affected Land Owners Association (MALOA) aan de voorzitter van de Mensenrechten Commissie met als titel: "Gross abuse of our fundamental human rights by the Paramount chief and chieftom authorities of Malen Chieftom, Pujehun district, Southern Province of the Republic of Sierra Leone", 1 december 2012.

14: Malen Land Owners Association (MALOA) "Grievances of land owners in Malen Chieftom", Pujehun district, 2 oktober 2011, gericht aan het districtshoofd van het Pujehun district. Te consulteren op: http://www.oaklandinstitute.org/sites/oaklandinstitute.org/files/Malen_Land_Owners_Association_MALOA%20grievances%20of%20land%20owners.pdf

15: Informatie rechtstreeks afkomstig uit het bezoek aan de gevangenen 19 oktober 2012, gevangenis van Pujehun.

16: Malen Land Owners Association (MALOA) "Grievances of land owners in Malen Chieftom", Pujehun district, 2 oktober 2011.

17: "SAC Development Project: Executive Summary and Achievements", oktober 2012.

18: Interview met de manager van SAC op 18/10/2012

19: MALOA, "Resolutions", 1 december 2012

20: Waaronder: de Minister van Landbouw, de Commissie van de Mensenrechten, de NGO Green Scenery, de Paramount chief. Tot grote verbazing van de lokale bevolking werden hun vertegenwoordigers niet uitgenodigd.

CNCND-11.11.11 Handelskaai 9, 1000 Brussel www.cncd.be	
11.11.11 Vlasfabriekstraat 11, 1060 Brussel www.11.be	
AEFJN (Africa Europe Faith and Justice Network) Jozef II – straat, 174, 1000 Brussel www.aefjn.be	
Entraide et Fraternité Voorlopig Bewindstraat 32, 1000 Brussel www.entraide.be	
FIAN Belgium (FoodFirst Information and Action Network) Van Elewycyckstraat 35, 1050 Brussel www.fian.be	
Oxfam-Solidariteit Vier-windenstraat 60 1080 Brussel www.oxfamsol.be	
SOS Faim Wolstraat 4, 1000 Brussel www.sosfaim.org	